

EUROOPA ANDMEKAITSEINSPEKTOR

Kokkuvõtte Euroopa Andmekaitseinspektori arvamusest soovitusel võtta vastu nõukogu otsus, millega antakse luba alustada Euroopa Liidu nimel läbirääkimisi tehisintellekti, inimõigusi, demokraatiat ja õigusriiki käsitleva Euroopa Nõukogu konventsiooni üle

(2022/C 458/04)

(Arvamuse täistekst inglise, prantsuse ja saksa keeles on Euroopa Andmekaitseinspektori veebilehel <https://edps.europa.eu>)

18. augustil 2022 esitas Euroopa Komisjon soovitusel nõukogu otsuse kohta, millega antakse luba alustada Euroopa Liidu nimel läbirääkimisi tehisintellekti, inimõigusi, demokraatiat ja õigusriiki käsitleva Euroopa Nõukogu konventsiooni (edaspidi „konventsioon“) üle vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 218.

Võttes arvesse tehisintellekti piiriülest olemust, tervitab Euroopa Andmekaitseinspektor Euroopa Nõukogu taotletavat üldeesmärki töötada välja esimene õiguslikult siduv rahvusvaheline tehisintellekti käsitlev õigusakt, mis põhineb Euroopa Nõukogu inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi standarditel. Sellest tulenevalt toetab Euroopa Andmekaitseinspektor liidu nimel konventsiooni üle läbirääkimiste alustamist ning väljendab heameelt seoses liidu rolliga usaldusväärse ja liidu väärtustega sobiva tehisintellekti edendamisel.

Euroopa Andmekaitseinspektor võtab teadmiseks asjaolu, et konventsiooni reguleerimiseks reguleeritakse ELis kavandatava tehisintellekti käsitleva õigusaktiga, ning tunnustab komisjoni eesmärki tagada konventsiooni kooskõla selle kavandatava õigusaktiga, võttes arvesse õigusloomeprotsessi edasist arengut. Euroopa Andmekaitseinspektor leiab siiski, et konventsioon on oluline võimalus **täiendada kavandatavat tehisintellekti käsitlevat õigusakti, tugevdades** kõigi tehisintellektisüsteemidest mõjutatud isikute põhiõiguste kaitset, ning soovib seetõttu, et konventsioon näeks ette selged ja tugevad kaitsemeetmed isikutele, keda tehisintellektisüsteemide kasutamine mõjutab.

Eelöeldut silmas pidades annab Euroopa Andmekaitseinspektor läbirääkimisjuhiste kohta neli peamist soovitusel:

- konventsiooni üle peetavate läbirääkimiste üldeesmärkides tuleb kooskõlas Euroopa Nõukogu põhifookuse ja -eesmärkidega pöörata rohkem tähelepanu tehisintellektisüsteemidest mõjutatud üksikisikutele ja üksikisikute rühmadele antavatele kaitsemeetmetele ja õigustele;
- eraldi juhisesse tuleb lisada selgesõnaline viide, et konventsioon on kooskõlas kehtiva ELi andmekaitse õigusraamistikuga;
- kooskõlas riskipõhise lähenemisviisiga tuleb kehtestada eesmärk keelata tehisintellektisüsteemid, mis tekitavad vastuvõetamatuid riske;
- konventsioon peab edendama lõimitud andmekaitse ja vaikimisi andmekaitse lähenemisviisi vastuvõtmist tehisintellektisüsteemide elutsükli igas etapis.

Arvamuses esitatakse ka lisasoovitused konventsiooni minimaalsete menetluslike tagatiste ning läbipaistvuse, selgitatavuse ja auditeeritavuse, vastavus- ja kontrollimehhanismide miinimumnõuete ning konventsiooniosaliste määratud pädevate asutuste vahelise piiriülese koostöö kohta, et teha konventsiooni kohaselt antavate kaitsemeetmete ja õiguste järelevalvet.

1. SISSEJUHATUS

1. 18. augustil 2022 esitas Euroopa Komisjon soovitus nõukogu otsuse kohta, millega antakse luba alustada Euroopa Liidu nimel läbirääkimisi tehisintellekti, inimõigusi, demokraatiat ja õigusriiki käsitleva Euroopa Nõukogu konventsiooni ⁽¹⁾ üle vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 218 (edaspidi „soovitus“).
2. Soovitus eesmärk on anda luba alustada liidu nimel läbirääkimisi tulevase tehisintellekti, inimõigusi, demokraatiat ja õigusriiki käsitleva Euroopa Nõukogu konventsiooni (edaspidi „konventsioon“) üle, võtta vastu läbirääkimisjuhised ja nimetada komisjon liidu läbirääkijaks ⁽²⁾.
3. Seletuskirjas ⁽³⁾ rõhutab komisjon, et konventsiooni üle peetavad läbirääkimised on seotud küsimustega, mis kuuluvad liidu ainupädevusse, muu hulgas seetõttu, et ühelt poolt Euroopa Nõukogu tehisintellekti komitee levitatud konventsiooni esialgne tekst ja teiselt poolt komisjoni tehisintellekti käsitleva määruse ettepanek (edaspidi „kavandatav tehisintellekti käsitlev õigusakt“) ⁽⁴⁾ kattuvad märkimisväärselt kohaldamisala ja sisu poolest ⁽⁵⁾.
4. Soovitus seletuskirjas ⁽⁶⁾ rõhutatakse, et esialgses tekstis tehakse ettepanek lisada järgmised sätted:
 - (raam)konventsiooni eesmärk ja kohaldamisala;
 - tehisintellektisüsteemi, elutsükli, pakkuja, kasutaja ja tehisintellektisubjekti määratlused;
 - teatavad aluspõhimõtted, sealhulgas tehisintellektisubjektide menetluslikud tagatised ja õigused, mida kohaldataks kõigi tehisintellektisüsteemide suhtes, olenemata nende riskitasemest;
 - täiendavad meetmed avaliku sektori ja tehisintellektisüsteemide jaoks, mis on riski- ja mõjuhindamise meetodika alusel tunnistatud süsteemideks, mille riskitase on „vastuvõetamatu“ või „märkimisväärne“ (esitatakse hiljem konventsiooni lisas);
 - osalistevaheline järelemeetmete ja koostöö mehhanism;
 - lõppsätted, sealhulgas ELi liikmesriikide võimalus kohaldada oma vastastikustes suhetes konventsiooniga hõlmatud küsimustes ELi õigust ning liidu võimalus konventsiooniga ühineda.
5. Soovitus põhjendustes 6 ja 7 rõhutatakse, et konventsiooni sõlmimine võib mõjutada olemasolevaid ja kavandatavaid liidu eeskirju. Et kaitsta liidu õiguse terviklikkust ning tagada rahvusvahelise õiguse ja liidu õiguse normide kooskõla, tuleks komisjonile anda volitus pidada konventsiooni üle liidu nimel läbirääkimisi.
6. Käesolev Euroopa Andmekaitseinspektori arvamus esitatakse määruse (EL) 2018/1725 (ELi isikuandmete kaitse määrus) artikli 42 lõike 1 kohaselt vastusena 18. augustil 2022 Euroopa Komisjoniga toimunud konsulteerimisele ⁽⁷⁾. Samuti väljendab Euroopa Andmekaitseinspektor heameelt, et soovitus põhjenduses 8 viidatakse nimetatud konsulteerimisele.

8. JÄRELDUSED

49. Eelnevast lähtudes esitab Euroopa Andmekaitseinspektor järgmised soovitused:

(1) *Pöörata rohkem tähelepanu eesmärgile „tagada inimõiguste kõrgetasemeline kaitse ja Euroopa väärtuste säilitamine“ kooskõlas Euroopa Nõukogu olemuse ja volitustega.*

⁽¹⁾ COM(2022) 414 final.

⁽²⁾ COM(2022) 414 final, lk 3.

⁽³⁾ COM(2022) 414 final, lk 5.

⁽⁴⁾ Ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid (tehisintellekti käsitlev õigusakt) ja muudetakse teatavaid liidu õigusakte, COM(2021) 206 final.

⁽⁵⁾ Vt ka soovitus põhjendus 5.

⁽⁶⁾ COM(2022) 414 final, lk 2 ja 3.

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/1725, 23. oktoober 2018, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ (ELT L 295, 21.11.2018, lk 39.).

- (2) Jätta juhises 5 ja 11 välja sõna „sealhulgas“ pärast teksti „ELi ühtse turu õiguse ja muude ELi õiguse valdkondadega“, et paremini kajastada ühelt poolt üldpõhimõtete ja põhiõiguste ning teiselt poolt teisese õiguse (ELi ühtse turu õigus ja muud õigusvaldkonnad) koostoimet.
- (3) Lisada erijuhis, milles tuletatakse meelde vajadust saavutada õige tasakaal avaliku huvi ja tehisintellektisüsteemidest mõjutatud isikute huvide vahel, tagada täielik vastavus eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitse õigusega, samuti muude seonduvate põhiõiguste, eelkõige süütuse presumptsiooni ja õiglase kohtumõistmise, hea halduse õiguse ja mittediskrimineerimise põhimõttega.
- (4) Täpsustada eraldi juhises, et konventsiooniga tuleks ette näha teatavad minimaalsed menetluslikud tagatised ja õigused isikutele, keda tehisintellektisüsteemide kasutamine mõjutab.
- (5) Täpsustada eraldi juhises, et konventsioonis tuleks sätestada tehisintellektisüsteemide läbipaistvuse, selgitatavuse ja auditeeritavuse miinimumnõuded.
- (6) Lisada juhisesse 14 täpsustus, et tehisintellektisüsteemidest tulenevaid ühiskondlikke/rühmariske tuleb samuti hinnata ja leevendada.
- (7) Täpsustada läbirääkimisjuhises, et teatavad vastuvõetamatuid riske tekitavad tehisintellektisüsteemid tuleks keelata, ning esitada selliste tehisintellektisüsteemide soovituslik loetelu.
- (8) Lisada läbirääkimisjuhises, mille kohaselt peaks konventsioon edendama lõimitud andmekaitse ja vaikimisi lähenemisviisi vastuvõtmist tehisintellektisüsteemide elutsükli igas etapis.
- (9) Täpsustada juhise 17 sisu järgmiselt:
 - suure riskiga tehisintellekti puhul tuleb läbi viia kolmanda isiku eelnev vastavushindamine;
 - suure riskiga tehisintellektisüsteemide suhtes tuleks oluliste muudatuste korral kohaldada uut vastavushindamismenetlust;
 - täpsustada sertifitseerimise ese ja õiguslik tagajärg;
 - täpsustada, et ühelt poolt võib tehnilistel standarditel olla positiivne mõju toodete ja teenuste ühtlustamisele, ent teiselt poolt on nende ülesanne esitada seadusega juba kehtestatud eeskirjade tehnilised kirjeldused.
- (10) Lisada juhise, mille kohaselt tuleks konventsioonis sätestada, et pädevatele järelevalveasutustele tuleb anda piisavad uurimis- ja jõustamisvolitused.
- (11) Lisada läbirääkimisjuhises, mille eesmärk on tagada, et konventsioon hõlbustaks ja soodustaks piiriülest koostööd pädevate asutuste vahel.

Brüssel, 13. oktoober 2022

Wojciech Rafał WIEWIÓROWSKI
